

Додаток
до листа Міністерства
освіти і науки України
від 17.08.2021 №1/9-414

**Методичні рекомендації
щодо організації освітнього процесу в закладах
позашкільної освіти у 2021/2022 навчальному році**

Позашкільна освіта є важливою складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту».

Метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

За даними державної статистики, станом на 01.01.2021 у сфері управління МОН працюють 1351 заклад позашкільної освіти (далі – ЗПО), близько 71,5 тис. гуртків та інших творчих об'єднань, які відвідують понад 1 млн. 138 тис. здобувачів освіти, з яких 7,3 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, 9,4 тис. дітей з особливими освітніми потребами, 35,6 тис. дітей з малозабезпечених сімей.

Різними формами позашкільної освіти охоплено 60 % від загальної чисельності дітей шкільного віку. Найвищі показники охоплення дітей позашкільною освітою – в Сумській (83,9 %), Харківській (82,5), Черкаській (72,3 %) та Кіровоградській (71,3 %) областях; найнижчі – у Рівненській (41,3 %), Дніпропетровській (43,4 %), Чернівецькій (46,7 %), Львівській (47,9 %) та Тернопільській (48,7 %) областях.

У ЗПО працюють 33,4 тис. педагогічних працівників; з них 21,4 тис. осіб мають основну роботу в ЗПО, 12 тис. осіб – сумісники.

Акцентуємо увагу, що в 2021-2022 навчальному році освітній процес у ЗПО має бути організований з урахуванням протиепідемічних заходів у зв'язку з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF#Text>).

Відповідно до постанови Головного державного санітарного лікаря України від 23.04.2021 № 4 «Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» (режим доступу: <https://moz.gov.ua/golovnij-derzhavnij-sanitarnij-likar-ukraini>) відповідальність за організацію та виконання протиепідемічних

заходів покладається на засновника (власника) та керівника закладу освіти, які мають здійснювати свою діяльність з урахуванням необхідності забезпечення належних протиепідемічних заходів.

Для організації безпечного освітнього процесу керівник ЗПО має вжити заходів згідно з рекомендаціями, зазначеними у листі Міністерства освіти і науки України від 29.05.2020 № 1/9-292 «Щодо організації роботи закладів позашкільної освіти».

У новому навчальному році робота гуртків та інших творчих об'єднань здійснюватиметься з урахуванням епідемічної ситуації. У період запровадження навчання в змішаному чи дистанційному режимі керівник гуртка (творчого об'єднання) самостійно визначатиме потребу у внесенні змін до календарного планування, розподілу навчального часу на вивчення окремих тем. При цьому потрібно враховувати педагогічну та методичну доцільність і можливість вивчення окремих тем у дистанційному форматі, особливості напряму навчання, рівень підготовки вихованців, технічні можливості закладу освіти, педагога та вихованців. Обов'язково треба урахувати санітарні обмеження щодо часу безперервної роботи дітей за комп'ютером. Якщо розкладом занять передбачено проведення 2-4-годинних занять, доцільно за погодженням з адміністрацією та вихованцями розділити їх на кілька більш коротких занять. При цьому слід поєднувати роботу в онлайн-режимі з виконанням завдань в асинхронному режимі без використання комп'ютерної техніки та мережі Інтернет.

Педагог самостійно обирає платформи для проведення дистанційних навчальних занять з урахуванням своїх технічних можливостей та можливостей вихованців, враховуючи їх побажання. Включення відеоряду доцільно здійснювати лише за потреби змісту заняття. Водночас варто широко використовувати функцію показу екрана для роботи з презентаціями, фото- та відеоматеріалами.

Для визначення стану оволодіння навчальним матеріалом доцільно використовувати різноманітні форми та прийоми, зокрема гугл-форми, комп'ютерні тестові конструктори тощо. При цьому можна використовувати різноманітні типи завдань, не обмежуючись тестами з вибором однієї правильної відповіді. Також заслуговують на увагу ситуаційні завдання, кластерні форми побудови тестових завдань тощо. У разі відсутності можливості проведення запланованих практичних занять, участі в передбачених навчальними програмами та планами роботи гуртків змаганнях, конференціях тощо (у зв'язку з карантинними обмеженнями) адміністрація ЗПО за поданням керівника гуртка має розглянути можливість і доцільність внесення відповідних коректив до навчального плану наступного року, а в окремих випадках – прийняти рішення про недоцільність переходу на наступний рік (рівень) навчання та потребу в повторному проходженні курсу у зв'язку із особливими обставинами карантину.

З метою забезпечення виконання навчальних програм гуртків, проведення підсумкових заходів керівники органів управління освітою мають звернутися до засновників ЗПО з проханням не зменшувати видатки, передбачені на фінансування закладів освіти в місцевих бюджетах, та забезпечити ЗПО засобами

індивідуального захисту, дезінфікуючими та миючими засобами.

ЗПО здійснюють свою діяльність відповідно до **освітньої програми ЗПО**, на основі якої складають та затверджують річний план роботи та навчальний план закладу, що конкретизують організацію освітнього процесу.

Звертаємо увагу, що освітня програма визначає організацію освітнього процесу в закладі з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку регіону, інтересів здобувачів позашкільної освіти та містить перелік освітніх компонентів.

Основними складовими освітньої програми є :

- 1) вимоги до здобувачів позашкільної освіти, які можуть розпочати навчання за цією програмою;
- 2) перелік освітніх компонентів у їх логічній послідовності;
- 3) загальний обсяг навчального навантаження;
- 4) очікувані результати навчання здобувачів позашкільної освіти.

Вимоги до здобувачів позашкільної освіти визначаються рівнем творчих об'єднань ЗПО та відображаються в навчальних програмах з позашкільної освіти (вік, рівень підготовленості, вимагає або не вимагає спеціальної підготовки, передбачає рівень підготовки, вимоги до здоров'я – якщо це передбачено специфікою діяльності здобувачів освіти у певних гуртках тощо).

Загальний обсяг навчального навантаження визначається на основі типових навчальних планів, затверджених МОН, або навчальних планів, затверджених відповідним місцевим органом виконавчої влади.

Очікувані результати навчання відображаються в навчальних програмах з позашкільної освіти.

Освітніми компонентами також можуть бути:

- 1) форми організації позашкільної освіти (творчі об'єднання, гуртки, групи, секції, відділення, відділи, студії, школи, клуби, центри, ансамблі, театри, майстерні, лабораторії та ін.);
- 2) форми діяльності здобувачів освіти (гурткова робота, клубна робота, дистанційна робота, урок, лекція, індивідуальне заняття, конференція, семінар, вікторина, концерт, змагання, тренування, репетиція, похід, екскурсія, експедиція, робота в лабораторіях, майстернях, теплицях та ін.);
- 3) структура навчального року (структура навчального року, тривалість навчального тижня, уроків, занять, відпочинку між ними встановлюються ЗПО у межах часу, передбаченого навчальною програмою).

Крім того, освітні програми можуть мати корекційно-розвитковий складник для осіб з особливими освітніми потребами.

Навчальні програми з позашкільної освіти розробляються згідно з положеннями законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», відповідно до Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 № 433, Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом МОН від 11.08.2004 № 651, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.08.2004 за № 1036/9635,

Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджених наказом МОН від 22.07.2008 № 676, із врахуванням Методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист ДНУ «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» від 05.06.2013 № 14.1/10-1685).

ЗПО можуть використовувати навчальні програми з позашкільної освіти, схвалені (рекомендовані) МОН, навчальні програми, затверджені відповідними місцевими органами виконавчої влади, а також навчальні програми, затверджені закладами освіти, іншими суб'єктами освітньої діяльності та науковими установами тощо.

Чинні навчальні програми з позашкільної освіти, що мають гриф або схвалення МОН, розміщені на вебсайті ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти» (режим доступу: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/navchalni-programi/>).

Навчальні програми з позашкільної освіти, що містять етнічні, історичні, соціокультурні, природно-кліматичні особливості певного регіону України; специфіку кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення; враховують психофізіологічні особливості, нахили, інтереси та рівень підготовленості вихованців, учнів, слухачів ЗПО, затверджуються обласними, районними, міськими органами управління освітою.

Навчальні програми, затверджені місцевими органами виконавчої влади, мають бути розміщені на вебсайтах відповідних органів управління освітою або їх методичних установ.

Координацію діяльності з розроблення навчальних програм здійснюють обласні заклади післядипломної педагогічної освіти або відповідні методичні структури місцевих органів управління освітою, яким делеговано такі повноваження.

Виконання загальнодержавних функцій забезпечують **державні заклади позашкільної освіти**, перелік яких визначено постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 № 1133. З них до сфери управління Міністерства освіти і науки України належать:

1) Національний центр «Мала академія наук України» (далі – НЦ «МАНУ»), який забезпечує організацію та координацію науково-дослідницької діяльності учнів, створює умови для їх інтелектуального, духовного, творчого розвитку й професійного самовизначення, сприяє нарощуванню наукового потенціалу країни;

2) Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі – НЕНЦ), який є провідною установою в галузі розвитку позашкільної біологічної, екологічної, аграрної освіти учнівської молоді;

3) Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді (далі – УДЦНПВКТУМ) – профільний заклад позашкільної освіти, який засобами туризму, краєзнавства, спорту і екскурсій надає дітям, учням та юнацтву позашкільну освіту, спрямовану на

здобуття знань, умінь й навичок за інтересами;

4) Український державний центр позашкільної освіти (далі – УДЦПО) – комплексний заклад позашкільної освіти, який здійснює координацію освітньої, інформаційно-методичної та організаційно-масової діяльності закладів позашкільної освіти художньо-естетичного та науково-технічного напрямів. Крім того, УДЦПО здійснює координацію діяльності органів учнівського самоврядування.

Державні ЗПО своєю діяльністю охоплюють основні напрями позашкільної освіти.

Дослідницько-експериментальний напрям позашкільної освіти

Умови для формування дослідницьких компетентностей, поширення інноваційних форм роботи з дітьми через навчання педагогів, надання ефективних інструментів учнівській молоді для реалізації науково-дослідницької діяльності, а також розширення її наукового світогляду створює НЦ «МАНУ».

Освітня діяльність НЦ «МАНУ» здійснюється шляхом навчання дітей у межах всеукраїнських освітніх проєктів, проведення й адміністрування конкурсів, турнірів, фестивалів, олімпіад та інших інтелектуальних змагань, сприяння й забезпечення участі здобувачів освіти в міжнародних інтелектуальних змаганнях.

Найбільшим інтелектуальним змаганням в Україні є Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів – членів НЦ «МАНУ», одним з елементів якого є популяризація наукової освіти й формування академічної культури. З метою впровадження кращого європейського досвіду роботи з юними науковцями суттєві трансформації відбулись у змісті та організації конкурсу-захисту. Оновлено правила проведення заходу (наказ МОН від 08.02.2021 № 147, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05.04.2021 за № 441/36063). У зв'язку із встановленням карантину та запровадженням посилених протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, конкурс-захист другий рік поспіль проводився в онлайн-формі (відповідно до пункту 1.2 розділу I Положення про всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності, затвердженого наказом Мінмолодьспорту України від 22.09.2011 № 1099, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17.11.2011 за № 1318/20086 (із змінами).

Чималою популярністю серед юних винахідників користується Всеукраїнська науково-технічна виставка-конкурс молодіжних інноваційних проєктів «Майбутнє України», що залучає школярів до конструкторської діяльності та допомагає реалізувати їх інноваційні проєкти в таких галузях: електроніка та приладобудування, матеріалознавство та перспективні технології, машинобудування, інформаційно-телекомунікаційні системи та технології, екологія та ресурсозбереження, технічна творчість та винахідництво, робототехніка та робототехнічні системи.

Щороку все більшу кількість науковців-початківців охоплюють

Всеукраїнські наукові профільні школи НЦ «МАНУ» – проєкт, що пропонує короткотривалі навчальні курси та середньотермінові програми з поглибленого вивчення окремих дисциплін, розвитку в дітей дослідницьких компетентностей, підприємництва, комунікативних навичок і креативного мислення. Потужний науковий потенціал мають дослідницько-експериментальні курси на базі освітніх просторів «IT-School» (з інформаційних технологій), «Ex Lab» (з хімії та біології), «МАНЛаб» (з математики та фізики), гуманітарні наукові школи з української культури, філософії, культурної дипломатії, профорієнтації, медіаграмотності тощо.

Успішно розвивається проєкт «День з професором», метою якого є знайомство школярів із харизматичними дослідниками та популяризаторами науки, пояснення сучасних напрямів наукових досліджень, створення комунікативного простору, місця зустрічі, де окрім лекції діти мають змогу поспілкуватися з відомими науковцями. Зважаючи на епідеміологічну ситуацію, офлайн-проєкт успішно адаптувався до онлайн-формату та зі щоквартального став щотижневим.

У жовтні 2020 року НЦ «МАНУ» відкрито інтерактивний науково-освітній простір – перший державний Музей науки, провідною метою якого є сприяння розвитку наукового потенціалу України та зацікавлення наукою дітей і молоді, зокрема, формування в дітей молодшого шкільного віку інтересу до науки, розуміння її значення та ролі в оточуючому світі. Практика формування таких просторів набуває поширення через створення мережі малих інтерактивних просторів у регіонах та подорожуючих інтерактивних виставок (робота в цьому напрямку ведеться МОН спільно з Міністерством розвитку громад та територій України).

З метою системного науково-методичного супроводу інтелектуального зростання вихованців усіх наукових відділень НЦ «МАНУ» постійно проводить роботу з підготовки навчально-методичних видань. Серед них понад 50 навчальних видань дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти, які отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» або «Схвалено науково-методичною комісією з питань освіти МОН». Науково-методична література, підготовлена НЦ «МАНУ», розміщена на сайті закладу (режим доступу: http://man.gov.ua/ua/resource_center/publishing).

Новацією освітньої діяльності НЦ «МАНУ» в період карантину стало використання для навчання форм комунікації, які діти звикли розуміти як дозвілля, зокрема, Telegram-каналів й чатів, стрімів на Facebook, блогів на YouTube тощо.

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти

Основою сталого розвитку держави є економічні та екологічні інтереси суспільства. Поєднання збереження природи та розвитку суспільства, задоволення основних потреб людини та підтримання цілісності екосистем – ось головні принципи збалансованого розвитку. Тому в умовах загострення екологічної кризи в світі, орієнтації України на природоохоронну політику та

входження в загальноєвропейську світову систему екологічної безпеки надзвичайно важливу роль відіграє ефективне екологічне виховання дітей.

Екологічне навчання та виховання – це психолого-педагогічний процес, спрямований на формування в людини знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної життєвої позиції в галузі охорони, збереження й примноження природних ресурсів.

Активною формою організації екологічного виховання дітей є екскурсії, походи, експедиції. Вони мають глибоку навчально-виховну природоохоронну спрямованість, містять в собі ряд завдань з екології, що сприяють розвитку творчих здібностей дітей. Під час таких заходів формуються навички спостережливості, орієнтації в позитивних і негативних явищах в природному середовищі; емоційно-естетичне сприйняття відповідальності за стан навколишнього середовища.

Екологічне виховання дітей має неодмінно поєднуватись із екологічною освітою. Головними завданнями екологічної освіти є засвоєння наукових знань про взаємозв'язок природи, суспільства та людської діяльності; розуміння багатогранної цінності природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема; оволодіння нормами правильної поведінки в природному середовищі; розвиток потреби спілкування з природою; активізація діяльності щодо охорони й поліпшення навколишнього середовища. Від успішного здійснення екологічної освіти, формування нового екологічного мислення великою мірою залежить майбутній стан природного середовища.

Саме позашкільна, а насамперед природнича освіта, має формувати такі гуманітарні цінності, як ставлення до себе та довкілля, стиль життя, активну життєву позицію. Вироблення критеріїв результативності освіти для сталого розвитку здійснюється через аналіз системи науково-дослідницької, експериментальної та природоохоронної роботи.

Навчальні програми з позашкільної освіти еколога-натуралістичного напрямку розміщені на сайті НЕНЦ (режим доступу: <https://nenc.gov.ua>). Також на сайті розміщено навчально-методичну літературу, матеріали переможців Всеукраїнського конкурсу «Джерело творчості», практики організації дистанційного навчання, структуровані навчальні та мультимедійні лекційні матеріали; відеолекції тощо. Для батьків вихованців на сайті НЕНЦ розміщено методичні матеріали «Хвилини з дитиною», реалізація яких забезпечує як практичну частину навчальних програм, так і продуктивну самоосвіту батьків.

У новому навчальному році НЕНЦ спільно з профільними інститутами Національної академії наук України ініціюють проведення нових науково-освітніх проєктів, інформація про які теж є на сайті НЕНЦ.

Військово-патріотичний напрям позашкільної освіти

Події, що відбуваються на сході країни, загроза територіальній цілісності нашої держави спонукають до посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, що є одним із пріоритетних напрямів діяльності закладів позашкільної освіти.

Стратегією національно-патріотичного виховання, затвердженою Указом Президента України від 18.05.2019 № 286, визначено основні складові національно-патріотичного виховання: громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання.

Звертаємо увагу, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1233-р схвалено Концепцію Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року. Метою Програми є удосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування загальнолюдських цінностей, принципів любові та гордості за власну державу, її історію, мову, здобутки та досягнення у сфері культури, економіки, науки, спорту тощо. Програма базується на основі принципів національної самобутності українського народу, його консолідації навколо спільного майбутнього, національної державності українського народу, захисту незалежності, територіальної цілісності України та формування спільних ціннісних орієнтирів через дієву участь у процесі розбудови України (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1233-2020-%D1%80#Text>).

Важливою складовою національно-патріотичного виховання є поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту, висвітлення внеску представників корінних народів і національних меншин України у боротьбу за державну незалежність й територіальну цілісність України, процес її державотворення, вітчизняну наукову, духовно-культурну спадщину.

Звертаємо увагу, що з метою виховання громадян-патріотів, захисників державної незалежності та територіальної цілісності України як високоморальних особистостей, які плекають українські традиції, духовні цінності, володіють відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатні реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства щорічно проводиться Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). Детальну інформацію про гру можна знайти за посиланням:

<http://ukrjuntur.org.ua/sokil-dzhura.html>;

Facebook-сторінка УДЦНПВ <https://www.facebook.com/UDCNPV/>

Facebook-сторінка «Всеукраїнська військово-патріотична Гра «ДЖУРА» <https://www.facebook.com/dzhura.main/>;

Youtube-канал «УДЦНПВ»: <https://www.youtube.com/channel/UCkHL9-u197g86u5EWGucYQ/featured>;

Instagram «УДЦНПВ»: <https://www.instagram.com/udtsnpv/>;

Telegram-канал № 1 «#УДЦНПВ»: <https://t.me/udcnpv>).

Туристсько-краєзнавчий напрям

Ураховуючи специфіку цього напрямку, пріоритетними темами для вивчення в дистанційному режимі є, перш за все, теми теоретичного характеру. Водночас можливе вивчення окремих практичних тем, які не вимагають доступу до спеціального обладнання та/або спорядження (наприклад «В'язання вузлів», «Вимірювання відстані на карті» тощо). Цікавим і корисним є використання ігор,

зокрема зі спортивного орієнтування. Останнім часом значного поширення набули пазли з карт спортивного орієнтування різного рівня складності, які дозволяють розвивати увагу, пам'ять, зосередженість (режим доступу: http://kiev-orient.at.ua/news/igraem_v_pazly/2020-03-21-1470). Набуває популярності серед дітей участь у дистанційних змаганнях з різних видів орієнтування, зокрема з Трейл-орієнтування (наприклад <http://www.yq.cz/trail-o/TempO/TORUS/>), зокрема, організованих УДЦНПВКТУМ (режим доступу: <https://forms.gle/nuzgdaUhYyzipVnX9>).

Під час роботи у змішаному та дистанційному режимах доцільно використовувати існуючі електронні ресурси, у т.ч. розміщені на сайті УДЦНПВКТУМ (режим доступу: <https://patriotua.org/dystantsiine/>) та обласних центрів національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді, станцій юних туристів та ін.

Під час організації роботи важливо враховувати перелік визначних і пам'ятних дат, календарні плани фізкультурно-спортивних та інших організаційно-масових заходів різного рівня. Керівникам гуртків (творчих об'єднань) спортивно-туристського спрямування варто звернути увагу на оновлені Правила змагань зі спортивного туризму та спортивного орієнтування, передбачити час на ознайомлення вихованців зі змінами, що відбулися, а також враховувати оновлені.

Правила під час організації та проведенні масових заходів

Правила змагань зі спортивного туризму розміщено на сайті Федерації спортивного туризму України (режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1oEqqwO5mqYqb5oezlZCRCklMU2AOGxSz/view>),

Правила змагань зі спортивного орієнтування – на сайті Федерації спортивного орієнтування України (режим доступу: <https://cloud.orienteing.org.ua/s/TNbmHtG9EdsMrjD#pdfviewer>).

Крім того, Федерацією спортивного туризму затверджено технічні регламенти з ряду видів спортивного туризму, з якими необхідно ознайомити вихованців, які спеціалізуються у відповідних видах спортивного туризму.

Звертаємо увагу, що УДЦНПВКТУМ спільно з Департаментом науки і освіти Харківської обласної держадміністрації та Харківською обласною станцією юних туристів Харківської обласної ради започатковано нову Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської молоді «Шляхами мандрів Григорія Сковороди», присвячену 300-річчю від дня народження видатного філософа. Акція проводиться з травня 2021 року до жовтня 2022 року. Умови проведення заходу розміщено на сайті <https://patriotua.org/skovoroda/>.

Науково-технічний та художньо-естетичний напрями позашкільної освіти

У 2021-2022 навчальному році УДЦПО продовжуватиме здійснювати роботу з пошуку та підтримки обдарованої молоді через систему всеукраїнських і міжнародних (заочних) організаційно-масових заходів, які є ефективним та якісним результатом діяльності гуртків й кожного вихованця, стимулом для розвитку та самоствердження учнів у середовищі однолітків, сприяють

задоволенню потреб вихованців у професійному самовизначенні та творчій самореалізації.

Для організації здобуття позашкільної освіти в гуртках науково-технічного напрямку та з метою набуття вихованцями компетентностей науково-дослідницької та інженерної діяльності, винахідництва, підприємництва, ранньої професійної самовизначеності й готовності до усвідомленого вибору майбутньої професії керівнику гуртка варто зосередити увагу на використанні інформаційних технологій. Зокрема, знайомити дітей з принципами робототехніки для здобуття навичок розроблення нових моделей та конструювання за інструкцією, знайомити з основами підприємництва, фінансової грамотності, податкового права, залучати в різних ролях до участі в реальних проєктах з комерційною цінністю. Під час проведення навчання слід поєднувати наскрізні цифрові технології та сучасні освітні моделі: інтерактивний фронтальний урок, індивідуальна робота, робота в проєктній команді, цифрові інструменти, мотивація та спілкування. Саме такі підходи дають змогу дитині виявити схильність до програмування та визначити подальший вектор навчання після школи, сприяють збільшенню контингенту вихованців у ЗПО.

Художньо-естетичний напрям протягом багатьох років залишається найбільш популярним для здобувачів освіти в усіх регіонах України; охоплення дітей цим напрямом є найвищим серед інших напрямів позашкільної освіти. Щорічно за напрямом проводиться близько 50 заходів всеукраїнського та міжнародного рівнів, у яких беруть участь майже 35 тис. талановитих вихованців.

Під час навчання в гуртках художньо-естетичного напрямку варто зосереджувати увагу на відродженні національних традицій та формуванні національної ідентичності підрастаючого покоління через народну пісню, танець, святкові та обрядові заходи, історію. З року в рік удосконалюється театральна майстерність, набуває нового звучання вокальне мистецтво, з'являються нові напрями та види хореографії, новітні техніки декоративно-ужиткового (прикладного), образотворчого мистецтва. Тому в роботі з дітьми доцільно використовувати різноманітні сучасні музичні твори світової культури, здійснювати перегляд безкоштовних віртуальних експозицій українських і зарубіжних музеїв, фондів світових онлайн-бібліотек, переглядати всесвітньо відомі театральні, балетні, оперні вистави тощо.

З міркувань безпеки більшість культурно-масових заходів було скасовано, але з'явилася нова можливість відвідування виставок, музеїв, театрів у режимі онлайн. Цікавими, корисними та розвиваючими можуть стати для вихованців віртуальні екскурсії музеями України та світу:

[Музей Гетьманства \(м. Київ\);](#)

[Віртуальна екскурсія Коломийським музеєм народного мистецтва Гуцульщини та Покуття;](#)

[Віртуальна екскурсія музеєм Трипілля;](#)

[Віртуальна екскурсія Національним музеєм «Чорнобиль»;](#)

[Музей Івана Гончара \(м. Київ\);](#)

[Львівський історичний музей;](#)

[Музей історії розвитку Українського козацтва \(м. Одеса\);](#)

Британський музей (м. Лондон) <https://www.britishmuseum.org/collection>;

Галерея Брера (м. Мілан) <https://pinacotecabrera.org/en/>;

Лувр, (м. Париж) <https://www.louvre.fr/en/online-tours>;

Музей Прадо, (м. Мадрид) <https://www.museodelprado.es/en/the-collection>;

Галерея Уфіцці, (м. Флоренція) <https://www.uffizi.it/mostre-virtuali>.

Потужними осередками, де створено сприятливі умови для розвитку дитини, є **дитячі творчі колективи**. І особливе місце серед них займають колективи, що мають почесні звання «Зразковий художній колектив» і «Народний художній колектив». Разом з тим, важливим є не лише функціонування вже існуючих колективів, а й відкриття нових. Розвитку нових, унікальних і неповторних ансамблів, хорів, танцювальних колективів і театральних труп сприяє створення в закладі системи підтримки юних талантів і сприятливого мотиваційного середовища, забезпечення участі юних талантів у заходах різних рівнів. Наприклад, УДЦПО у новому навчальному році планує охопити фінальними змаганнями, конкурсами, фестивалями понад 1,4 тис. дітей та молоді.

На період обмежувальних заходів керівникам гуртків рекомендуємо використовувати різні форми онлайн-комунікацій: електронна пошта, відеоконференція, форуми, блоги та чати. Для онлайн-взаємодії роботу можна проводити на платформах Google Meet, Skype та Zoom, Moodle. Під час підготовки занять керівники гуртків можуть використати Buncsee, EdPuzzle, Thinglink та інші платформи для виготовлення цифрового навчального контенту. При розгорнутому Microsoft Office 365 можна використовувати його сервіс Microsoft Teams.

Кращі заняття гуртків і творчих об'єднань, майстер-класи на різну тематику розміщено на You-Tube-каналі УДЦПО.

Навчальні програми для гуртків науково-технічного та художньо-естетичного напрямів позашкільної освіти розміщені на офіційному сайті УДЦО за посиланням: http://udcpo.com.ua/metod_work/.

Крім освітнього компоненту, важливою для вихованців є профорієнтаційна робота з ними. У межах програми профорієнтації актуально запрошувати фахівців (коуча, тренера, ментора, педагога, лідера думок) – успішних людей у різних сферах суспільства (бізнес, політика, медіа тощо), які в цікавій, невимушеній та доступній формі у форматах офлайн або онлайн проведуть зустрічі, презентують сферу, в якій реалізувалися, досягли успіху, тим самим мотивуючи вихованців до навчання в профільних гуртках. Така форма допоможе підлітку обрати саме ту професію, навички якої він опанує в закладі позашкільної освіти.

Важлива складова навчання в гуртку – налагодження діалогу між керівником гуртка та батьками вихованців з метою якісного зворотнього зв'язку, додаткового стимулу, мотивацій до занять. Для підтримки контакту з вихованцями щодо продовження їх навчання в гуртку, комунікації з батьками педагог може організовувати та проводити онлайн-конференції (вебінари,

зустрічі), під час яких давати поради щодо виконання практичних завдань, засвоєння теоретичного матеріалу, обговорювати з дітьми та їх батьками теми і форми занять. Ефективною є також робота з хмарними сервісами. Так, облікові записи Google та Microsoft надають можливість створювати текстові документи, електронні таблиці, презентації, онлайн-зображення. Керівник гуртка може долучитись до інформаційного продукту, створеного гуртківцем, і прокоментувати окремі фрагменти або запропонувати ідеї для покращення роботи загалом. Такі комбіновані підходи до засвоєння навчального матеріалу дають позитивні результати.

Розвиток органів учнівського самоврядування

УДЦПО також проводить системну роботу, спрямовану на формування соціальної активності та громадянської самосвідомості молоді через розвиток органів учнівського самоврядування, координує діяльність Всеукраїнської ради старшокласників. Ця робота регламентована статтями 28 та 70 Закону України «Про освіту».

На сьогодні осередками учнівського самоврядування територіальних громад, районних, міських рад старшокласників безпосередньо сформовані органи самоврядування в закладах позашкільної освіти. Всі обласні центри позашкільної освіти в Україні здійснюють координацію учнівського самоврядування в областях. Саме на їх базі проводяться збори лідерів учнівського самоврядування, діти діляться досвідом роботи, ініціюють спільні акції, проекти, патріотичні, культурні, екологічні, соціальні та інші ініціативи. Також відбувається навчання дітей щодо їх участі в процесах ухвалення рішень на регіональному, місцевому рівнях. Через органи дитячого самоврядування в закладах освіти впроваджується багато проектів щодо попередження булінгу в учнівському середовищі, проводиться профілактична робота з проблем подолання домашнього насильства, протидії торгівлі людьми, жорстокого поводження з дітьми тощо. При облдержадміністраціях, районних радах, територіальних громадах на демократичних засадах створюються дорадчі органи з числа лідерів учнівського самоврядування.

Для акумуляції зазначеної роботи рекомендуємо відкривати в закладах позашкільної освіти гуртки «Лідер», «Громадянська позиція», «Школа лідерів» тощо, проводити онлайн-челенджі для обміну творчими відеозверненнями, презентувати власну діяльність, ділитись досвідом співпраці з органами місцевої влади з питань участі дітей у прийнятті рішень на рівні громади, презентували регіональні заходи, проекти, ініціативи. За результатами роботи наприкінці навчального року підбивати підсумки, оголошувати нові ініціативи, які будуть реалізовані упродовж наступного навчального року.

Для реалізації дитячих ініціатив важливо залучати партнерів із числа громадських молодіжних організацій та спільно на рівні громади реалізовувати цікаві й корисні проекти. Залучивши громадські організації до співпраці, можна дізнатись, як знайти додаткові ресурси для власних проектів, долучитись до реалізації громадських ініціатив тощо.

У 2021-2022 навчальному році УДЦПО, Всеукраїнська рада

старшокласників спільно з School Recycling World та Let's do it Ukraine долучаться до створення Національної мапи України з позначенням пунктів прийому вторинної сировини для усвідомлення важливості вирішення проблеми засміченості природи.

Спільно з Національною дитячою радою упродовж навчального року буде проведено цикл онлайн-тренінгів, завдяки яким учнівська молодь усвідомить власну роль у розбудові молодіжної політики України.

Робота з педагогічними працівниками

З метою підвищення якості та удосконалення змісту позашкільної освіти, вивчення та популяризації кращого педагогічного досвіду забезпечення гуртків та інших творчих об'єднань закладів позашкільної освіти якісною навчальною літературою, а також стимулювання праці педагогічних працівників ЗПО щороку проводяться Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти та Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості».

У 2021 році Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти проводиться в категоріях: «Навчальні програми» та «Навчальна література» за напрямками, визначеними наказом МОН від 26.04.2021 № 469 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти у 2021 році».

У 2021 році проведено III етап Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості» за напрямками позашкільної освіти, визначеними наказом МОН від 12.10.2020 № 1261, підбито підсумки заходу:

№ з/п	Область	Напрями позашкільної освіти						Усього учасників	З них переможців
		військово-патріотичний	дослідницько-експериментальн	еколого-натуралістичний	науково-технічний	туристсько-краєзнавчий	художньо-естетичний		
1	Вінницька	–	II	III	–	–	*	3	2
2	Волинська	–	III	III	II	*	*	5	3
3	Дніпропетровська	II	–	*	*	*	III *	6	2
4	Донецька	–	–	–	–	–	III	1	1
5	Житомирська	–	III	–	*	–	*	3	1
6	Закарпатська	–	–	II	–	*	*	3	1
7	Запорізька	III	I	*	III	III	*	6	4
8	Івано-Франківська	*	*	*	*	*	*	6	0
9	Кіровоградська	*	–	*	*	*	*	5	0
10	Київська	*	–	*	I	II	II	5	3

11	Львівська	*	–	II	III	–	*	4	2
12	Луганська	–	–	–	–	III	*	2	1
13	Миколаївська	–	III	–	*	–	III	3	2
14	Одеська	–	–	III	–	–	II	2	2
15	Полтавська	II	–	*	*	*	*	5	1
16	Рівненська	–	II	III	*	*	*	5	2
17	Сумська	I	*	I	I	I	*	6	4
18	Тернопільська	*	–	III	II	*	*	5	2
19	Харківська	–	*	–	*	III	*	4	1
20	Херсонська	*	–	*	–	II	*	4	1
21	Хмельницька	–	*	*	II	I, III	*	6	3
22	Черкаська	III	–	–	*	*	*	4	1
23	Чернівецька	–	*	–	*	*	**	5	0
24	Чернігівська	III	–	*	*	*	*	5	1
25	місто Київ	III	–	–	III	*	I	4	3
Всього учасників		13	11	17	19	20	27	107	
З них переможців		7	6	8	8	8	6		43
I, II, III - переможці конкурсу, які посіли I, II, III місця; * - учасники, які взяли участь у конкурсі, але призові місця не посіли; – участі в конкурсі не брали									

Орієнтування системи позашкільної освіти на потреби та інтереси здобувачів освіти та їх батьків здійснюють органи управління освітою шляхом проведення систематичного опитування та моніторингу потенційних здобувачів освіти, їхніх батьків на предмет з'ясування інтересів і потреб здобувачів освіти та ступеня їх задоволеності наявними освітніми послугами у сфері позашкільної освіти.

З метою вивчення потенціалу позашкільної освіти як невід'ємного складника системи освіти України відповідно до наказу ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 16.06.2021 № 56 у 2021-2024 роках проводитиметься дослідження стану розвитку позашкільної освіти.

Завдання дослідження:

1. Виявити основні тенденції розвитку системи позашкільної освіти в сучасних умовах.
2. З'ясувати управлінський, освітній, кадровий, методичний потенціал закладів позашкільної освіти.
3. Виявити фактори, що ускладнюють діяльність закладів позашкільної освіти.
4. Виявити ставлення до діяльності закладів позашкільної освіти місцевої влади та соціальних партнерів (інших стейкхолдерів позашкільної освіти).
5. Визначити освітні запити учасників освітнього процесу закладів позашкільної освіти.

Організаційно-методичне забезпечення дослідження здійснюватиме відділ

наукового та навчально-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти та виховної роботи ДНУ «ІМЗО». Детальну інформацію щодо проведення дослідження буде надано обласним координаторам дослідження до 1 жовтня.

Найкращі практики

Заслуговують на увагу сучасні, цікаві форми й методи роботи закладів позашкільної освіти в областях.

Зокрема, в **Запорізькій області** особлива увага приділяється забезпеченню доступності позашкільної освіти в сільській місцевості. Наприклад, Запорізьким обласним центром еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді в 17 населених пунктах, де немає закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку або комплексних закладів з гуртками цього напрямку, протягом року організована робота 36 гуртків в закладах загальної освіти.

У Запорізькому обласному центрі туризму і краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді з метою розвитку дистанційної форми навчання відзнято та змонтовано комплект з 11 навчально-методичних відеороликів з техніки гірського туризму. Кожен відеоурок містить детальний алгоритм виконання одного конкретного спеціального технічного прийому – від добору необхідного спорядження та його варіацій до техніки руху під час виконання цього прийому (режим доступу: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLLtbsWbLnxLxyaXNbArcF1G7jErkueXur>).

Цікавим є досвід проведення багатоденних польових семінарів-практикумів для педагогічних працівників «Організація пошуково-дослідницької роботи учнівської молоді», упродовж яких педагоги відпрацьовують практичні навички з географічного краєзнавства та методики польових геологічних, археологічних і етнологічних досліджень, а також удосконалюють методику проведення історичних і природничих екскурсій на прикладі цікавих історико-культурних об'єктів.

Запорізький обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді «Грані» розробив та проводить цикл онлайн-конкурсів для дітей та молоді: обласний творчий онлайн-конкурс «Роби як я» (щоквартально за різними номінаціями), відкритий онлайн-конкурс художньо-технічної творчості «Новорічний креатив», обласний онлайн-конкурс художньо-технічної творчості «ТехноЕкоStyle», творчий онлайн-фестиваль ідей «Навчи мене», відкритий обласний конкурс з інформаційних технологій для учнівської молоді «ІТ_TEEN_ZP».

Також ЗОЦЕНТУМ спільно з Широківською (Запорізький район) та Малобілозерською (Василівський район) територіальними громадами започатковано в порядку експерименту функціонування еколого-натуралістичного Модуля в закладах освіти територіальних громад, розроблено проект Положення про роботу такого Модуля та з вересня 2021 року на підставі угод, укладених між закладом та громадами, буде розпочато роботу таких модулів.

Також на Запоріжжі два роки поспіль реалізується проект «Гуртки закладів позашкільної освіти – в кожную школу», завдяки якому роботу гуртків

організовано на базі 97 закладів загальної середньої освіти: відкрито 142 гуртки, 302 групи, позашкільною освітою додатково охоплено більше 4,3 тис. дітей.

У закладах позашкільної освіти області постійно удосконалюється педагогічний менеджмент. Наприклад, в Енергодарському центрі туризму, краєзнавства та спорту реалізуються такі сучасні проекти, як рейтингова система оцінювання роботи гуртків; облік вихованців у електронній книзі за допомогою сервісу Google Таблиця (про що описано у статті журналу «Позашкілля» № 5-6 травень-червень 2021); електронний контроль за наповнюваністю гуртків, рухом вихованців, виконання навчальних планів і програм, кошторису витрат на змагання та ін.

Педагоги-позашкільники **Київщини** успішно використовують методіку освітніх кластерів. Зокрема, Центр творчості дітей та юнацтва Київщини третій рік поспіль реалізує обласний освітній соціально-екологічний проект «Екологічний кластер «EcoWorldKids», який об'єднав 12 закладів. Його мета – розвиток партнерської взаємодії закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку із закладами загальної середньої освіти сільської місцевості, спрямованої на виховання екологічної культури та екологічної свідомості у дітей та молоді. У процесі співпраці педколективи закладів створили ефективну систему взаємодії з питань організації активної природоохоронної діяльності.

Успішний досвід реалізації цього проекту сприяв запровадженню в КТДЮ Київщини кластерного підходу до організації освітнього процесу. Зокрема, для методичної служби закладу освітній кластер є інструментом сприяння реалізації державної політики в галузі позашкільної освіти; впроваджуються моделі освітніх кластерів за різними напрямами позашкільної освіти, розроблено механізм інтеграційної взаємодії учасників освітнього процесу (як приклад – педагогічний кластер «Metod Lab: майданчик професійної майстерності», освітньо-творчий кластер «Покоління ART», освітні кластери «Techno space», «Музей в освіті», ShowYour Land та ін.).

Слід зазначити, що в межах освітнього кластера створюється єдиний інформаційний простір взаємодії педагогів і вихованців. Користування загальними ресурсами, продуктивний і оперативний обмін інформацією дозволяють учасникам освітніх кластерів успішно реалізовувати спільні проекти, ефективно реагувати на запити суспільства щодо якості позашкільної освіти, забезпечувати конкурентоспроможність закладу на ринку освітніх послуг.

У **Луганській області** заклади позашкільної освіти є активними учасниками міжнародних проектів за підтримки «Агенції розвитку Громадянського Суспільства», Британської ради у межах програми «Активні громадяни», фонду ООН UNICEF, USAID. Також ЗПО стають переможцями обласних конкурсів проектів розвитку місцевого самоврядування, завдяки чому були здійснені ремонти, поповнена матеріально-технічна база, що дало можливість відкрити нові напрями в роботі: легоконструювання, дитяча анімація, радіоелектронне конструювання, робототехніка, програмування тощо.

Луганська обласна мала академія наук учнівської молоді долучилася до

співпраці з Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні в межах програми «Громадська безпека та соціальна згуртованість» у сфері розвитку STEM-освіти. На базі закладу оснащується сучасний STEM-центр – методологічний і тренінговий хаб для підвищення кваліфікації педагогів області, та для проведення занять з молоддю громади. Завдяки цьому проєкту Луганська МАН отримала обладнання для оснащення двох лабораторій (хімічної та робототехніки): комп'ютерну техніку, лабораторне обладнання та прилади, набори робототехніки, устаткування для відеостудії. Також Луганська МАН бере участь у проєкті «Youth MediaLab», який займається медіа та цифровою освітою. Надане сучасне цифрове обладнання забезпечує можливість учням створювати якісний контент і сприяє молодіжній медіатворчості.

Цьогоріч заклади позашкільної освіти міста Лисичанська планують у межах проєкту USAID «Економічна підтримка Східної України» запровадити проєкт ІТ-хабу у складі ІТ-кластеру в Луганській області. Впровадження ІТ-хабу сприятиме розширенню освітнього простору в місті завдяки оснащенню сучасних лабораторій з новітніми кабінетами та всім необхідним для практичних занять.

У **Харківській області** ефективно впроваджено нові форми дистанційного навчання. Так, за допомогою сервісів Viber, YouTube, Facebook та інших керівники гуртків не лише не переривають освітній процес та продовжують виклад нового матеріалу, а й контролюють засвоєння гуртківцями нових знань.

З метою надання методичної допомоги педагогам-позашкільникам Харківська обласна станція юних туристів видала методичні рекомендації «Педагогічні інновації у закладі позашкільної освіти», де наведені приклади таких інноваційних форм роботи в закладі позашкільної освіти, як скрайбінг (технологія візуалізації навчального матеріалу, яка забезпечує відображення ключових моментів його змісту шляхом використання простих графічних елементів, послідовно створюваних на екрані у відповідності до усного викладу ряду), фішбоун (метод, спрямований на розвиток критичного мислення учнів в наочно-змістовній формі шляхом встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між об'єктом аналізу і факторами, що впливають на нього, вчинення обґрунтованого вибору), куб Блума (таксономія, навчання учнів на практиці розв'язанню широкого кола проблем, з якими їм доведеться зіткнутися в житті).

Крім того, педагоги Харківської обласної станції юних туристів активно впроваджують в освітній процес інноваційні ігри із застосуванням інформаційних технологій, що дає можливість не тільки урізноманітнити форми навчання та виховання, а й зробити їх більш привабливими і цікавими, формувати у вихованців сучасні технологічні компетентності.

Педагоги успішно використовують квест-екскурсії, QR-квести, геокешинг, селфі-квести, вебквести, тимбілдінг, квізи та ін.

Ще одна актуальна розробка – «Організація дистанційного навчання у закладі позашкільної освіти» – містить інформаційно-методичні матеріали та досвід упровадження дистанційних педагогічних технологій в умовах карантинних обмежень та змішаного й дистанційного навчання у позашкільній

освіті. Адже альтернативні шляхи підвищення привабливості практичних занять гуртків, екскурсій, масових заходів з використанням нових атракцій із застосуванням інформаційних технологій позитивно впливають на динаміку пізнавальної активності вихованців, їх самореалізацію, професійне самовизначення, життєвий успіх дитини.

Краєзнавці Харківщини провели велику пошукову роботу, і до 30-річчя незалежності України вийшла з друку книжка «Вони захищали незалежність України», присвячена пам'яті героїв, які віддали життя за суверенітет та територіальну цілісність нашої держави у 2014-2021 роках. Виховна спрямованість видання розрахована на розвиток патріотичних почуттів у дітей та молоді, гордості за своїх земляків.

У **Херсонській області** педагоги-позашкільники успішно розробляють нові форми дистанційної методичної роботи. Зокрема, Центром науково-технічної творчості Херсонської обласної ради проведено методичний дистанційний воркшоп «Пишемо разом навчальну програму з позашкільної освіти».

З метою підтримки та заохочення працівників до плідного педагогічного пошуку Херсонським державним будинком художньої творчості проводиться обласна акція «Лідер позашкілля Херсонщини», основними критеріями участі в якій є рівень методичних розробок учасника, якість організації та проведення майстер-класів, участь у роботі журі масових заходів різних рівнів, досягнення дитячого колективу за останні 3 роки. Крім того, обласний конкурс методичних розробок «Перлина натхнення» сприяє залучає до педагогічної творчості у сфері позашкілля педагогів закладів позашкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти.

У творчому пошуку й Мала академія наук Херсонської обласної ради, педагоги якої почали роботу зі створення відкритого банку дидактичних матеріалів з дослідницько-експериментального напрямку та розроблення методичного інструментарію щодо визначення рейтингу особистісних досягнень здобувачів освіти. Започатковано цикл екскурсій до наукових центрів і музеїв науки України.

У **Хмельницькій області** Хмельницький державний центр естетичного виховання учнівської молоді створив сучасну систему підтримки та розвитку органів учнівського самоврядування в закладах професійної (професійно-технічної освіти). На вимогу часу в роботі ХДЦЕВУМ впроваджено нову форму спілкування та обміну досвідом між лідерами учнівського самоврядування – кількадечний мотиваційний навчально-патріотичний зліт. Завдяки успіху першого зльоту започатковано відкритий всеукраїнський зліт. Цього року Хмельницька обласна рада учнівського самоврядування приймала вже 72 учасники з 10-ти областей України. Адаптовано зліт і до умов карантину, лідерам запропоновано пройти весь цикл – показати як ефективно навчатись, будувати кар'єру, створювати стартап та контролювати паралельно декілька справ. На сьогодні ХДЦЕВУМ провів уже 21 навчально-мотиваційний зліт.

Також ХДЦЕВУМ постійно координує та сприяє активностям Хмельницької обласної ради учнівського самоврядування. До прикладу, учнівські

лідери ефективно залучаються до процесів децентралізації та регіонального розвитку в межах роботи молодіжної обласної ради при Хмельницькій обласній державній адміністрації. На потребу задоволення творчих амбіцій молоді створено студію журналістики та гурток медіакультури при ХДЦЕВУМ. Потужний потенціал молоді яскраво виявляється у таких формах роботи, як семінари-практикуми, мистецькі майстер-класи, фестивалі, виставки, волонтерські активності, соціальні акції унікальні партнерські освітні програми, коворкінги (розлогіше – на сайті ХДЦЕВУМ <http://estetichnuy-centr.km.ua/> та на Фейсбучі за посиланням <https://www.facebook.com/groups/453114775070264>).

Принагідно повідомляємо, що відповідно до частини другої статті 2 Закону України «Про освіту» листи, інструкції, методичні рекомендації, інші документи органів виконавчої влади, крім наказів, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України, та документів, що регулюють внутрішню діяльність органу, не є нормативно-правовими актами та не можуть встановлювати правові норми.

Зауважуємо, що згідно зі статтею 26 Закону України «Про освіту» керівник закладу освіти здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти.